

Πρεσβ. ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΔΗΜ. ΤΑΤΣΗ

Η ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΜΑΚΡΑΛΕΞΗ - ΠΩΓΩΝΙΟΥ

Συμβολή στην ιστορία της

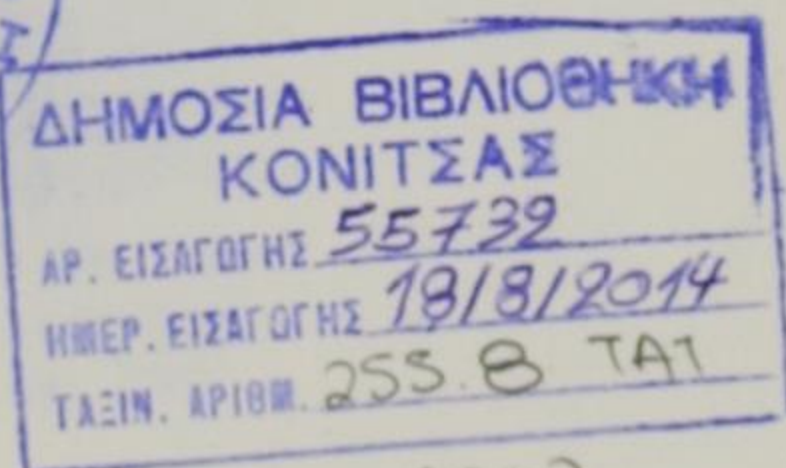
ΑΝΑΤΤΙΟ
ΑΠΟ ΤΗΝ «ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΕΣΤΙΑ»
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 1982

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Πρεσβ. ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΔΗΜ. ΤΑΤΣΗ

Η ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΜΑΚΡΑΛΕΞΗ - ΠΩΓΩΝΙΟΝ

Συμβολή στην ιστορία της

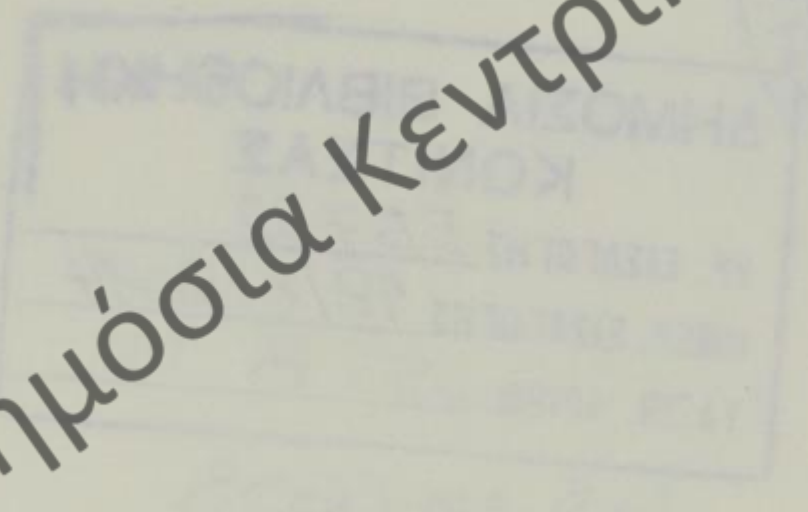
κωδ. εγγ. 6603

ΑΝΑΤΤΙΟ
ΑΠΟ ΤΗΝ «ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΕΣΤΙΑ»
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 1982

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΟΝ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΛΟΓΩΝ

Η ΕΡΕΥΡΑ ΜΟΝΗ
ΜΑΚΡΟΧΡΟΝΙΑ - ΠΡΟΤΥΠΟ
ΕΡΕΥΡΑ ΣΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΕΡΕΥΡΑ ΜΟΝΗ
ΚΑΙ ΤΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΚΟΝΙΤΣΑΣ
1984

Θ Δ Υ Ν Η

Στὴ μ ν ή μ η

τῶν ἀδελφῶν μου:

ΝΙΚΟΛΑΚΗ, ΓΙΩΡΓΟΥ,
ΘΕΟΦΑΝΗ & ΑΡΙΣΤΕΑΣ,

πὸν φτεροῦνισαν

πὸν τὰ γνωρίσω.

Δημόσια Κεντρικὴ Βιβλιοθήκη Κομπότσας

2014
The copyright in
this work is held by
THE NATIONAL LIBRARY
OF GREECE
and the
Ministry of Education
and Religious Affairs

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Ο Δ Υ Ν Η

Ἐκεῖνος πού θέλει νά γνωρίσει τὸ πόσο εἴμαστε σήμερα χριστιανοί, ἐννοῶ πραγματικοὶ καὶ ζωντανοί, δὲν χρειάζεται νά σπουδάσει θεολογία, ἢ νά γνωρίσει μεγαλόσχημους κληρικούς γιὰ νά πληροφορηθεῖ σχετικά.

Μιά επίσκεψη ἂν κάνει σὲ μερικὰ μοναστήρια, ἀπ' αὐτὰ πού δὲν ἔχουν μοναχοὺς, θὰ διαπιστώσει μὲ πολλὴ ὀδύνη τὴν ἐγκατάλειψή τους καὶ θὰ συμπεράνει σωστὰ ὅτι ἐμεῖς οἱ τωρινοὶ ἄνθρωποι, πού στὴν ταυτότητα γραφόμαστε μὲ τρανὰ γράμματα ὡς «χριστιανοὶ ὀρθόδοξοι», δὲν εἴμαστε τίποτε μπροστὰ στοὺς παλιοὺς χριστιανούς, αὐτοὺς πού ζήσανε στὴν ἅγια βυζαντινὴ ἐποχὴ καὶ στὴν πικρὴ τουρκοκρατία.

Θὰ τὸν πιάσει ἀσταμάτητος θρῆνος σὰν δεῖ αὐτὰ τὰ ἱερά καταγώγια νά εἶναι ρημαγμένα, νά εἶναι ἐτοιμόρροπα τὰ καθολικά τους, νά ἔχουν σωριαστεῖ τὰ διάφορα κτίσματά τους!

Τὸ παρακάτω κείμενο, πού γράφτηκε καὶ μὲ πόνο, εἶναι συμβολὴ στὴν ἱστορία τῆς Μονῆς Μακραλέση.

Ἄ ν ο ι ξ η 1982

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΔΗΜ. ΤΑΤΣΗΣ
Π ρ ε σ β ὑ τ ε ρ ο ς

Δημόσια Κεντρικὴ Βιβλιοθήκη Κονίτσας

ΟΔΥΣΣΕΙΑ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

1. Η ΤΟΠΟΘΕΣΙΑ

Στὸ βουνὸ Μουργκάνα πὸ ἔχει ὑψόμετρο 1.806 μ., ἀνάμεσα στὰ χωριά Ἁγία Μαρίνα, Κάτω Λάβδανη καὶ Κουρεμάδι, στὴν ἐπαρχία Πωγωνίου, εἶναι χτισμένη ἡ Ἱερά Μονὴ Μακραλέξη, πὸ ἀνήκει στὴ δικαιοδοσία τῆς Ἱ. Μ. Δρυινοπόλεως, Πωγωνιανῆς καὶ Κονίτσας.

Σὲ μιὰ περιοχὴ δασωμένη ἀπὸ δρῦες, σὲ τόπο ἔρημο καὶ θυθισμένο στὴ σιωπὴ. Ἡ τοποθεσία του εἶναι καθαρὰ μοναστική. Ἡ ἡσυχία ὀμιλεῖ μ' ἓνα ξεχωριστὸ τρόπο καὶ ὁ νοῦς τοῦ ἀνθρώπου διεισδύει στὸ χῶρο τῆς καρδιάς. Σ' αὐτὸν τὸν ὁμορφο τόπο,

Ἡ ἱερά μονὴ Μακραλέξη.

«ἐν γῆ ἔρημῳ καὶ ἀβάτῳ», ὄχι ὅμως «καὶ ἀνύδρῳ», θρίσκεται τὸ μοναστήρι πὸ εἶναι ἀφιερωμένο στὴν Κοίμησι τῆς Θεοτόκου.

Ὁ δρόμος γιὰ νὰ φτάσει κανεὶς, ἀπὸ τὴν ἐπαρχία Πωγωνίου, εἶναι ἀπὸ τὸ χωριὸ Ἁγία Μαρίνα. Ἀπὸ τὰ βορεινὰ σπίτια τῆς μέχρι τὸ μοναστήρι χρειάζεται μιὰ περίπου ὥρα πεζοπορία σὲ σχετικὰ καλὸ μονοπάτι. Τὰ πρόσφατα χρόνια ἀπὸ τὴν περιοχὴ τῆς Κάτω Λάβδανης ἔχει γίνεῖ δασικὸς δρόμος πὸ φτάνει μέχρι τὴν Παναγία¹. Ἔτσι πῆγαινε αὐτοκίνητο ἐκεῖ! Σήμερα εἶναι δύσκολο γιὰτὶ ὁ δρόμος ἐγκα-

1. Ὁλόκληρη ἡ δασικὴ ἔκτασι τοῦ μοναστηριοῦ σήμερα ἀνήκει στὴν κοινότητα τῆς Λάβδανης, πὸ τὴν ἐκμεταλλεύεται συστηματικὰ. Οἱ ἔμποροι πὸ ξυλεύουν τὸ δάσος γιὰ κάρβουνα, φρόντισαν ν' ἀνοίξουν δρόμους. Σχετικὰ ὁ Βασίλης Τσιάτης στὸ βιβλίο του, *Τῆς Παναγίας στοῦ Μακραλέξη*, γράφει: «Αὐτοκίνητόδρομος γιὰ τὸ μοναστήρι! Ποιὸς τὸλεγε καὶ — πολὺ λιγότερο — ποιὸς νὰ τὸ πίστευε πρὶν ἀπὸ λίγα, — ἐλάχιστα — χρόνια; Καὶ ὅμως γίνηκε, καὶ σχετικὰ γρήγορα, ἀπὸ τὸν καιρὸ πὸ ἦρθαν ἐκεῖνοι οἱ Κουλουριῶτες καὶ ἐπιδόθησαν στὴ συστηματικὴ ἐκμετάλλευσι τοῦ πυκνοῦ καὶ ἐκτεταμένου δάσους» (σελ. 7).

ταλείφθηκε. Όπωςδήποτε και από το άλλο χωριό, το Κουρεμάδι, που συνορεύει με το μοναστήρι, υπήρχε μονοπάτι, του οποίου θέβαια σήμερα είναι αμφίβολο αν σώζονται ίχνη του.

Ο σημερινός προσκυνητής του μοναστηριού έχει αίσθηση ότι βρίσκεται στα έρηπια μιας δόξας που ξεψυχάει! Προτού ακόμη φτάσει στην Παναγία, βλέπει τα χωράφια, που άλλοτε καλλιεργόντουσαν και έδιναν πλούσιους καρπούς, να είναι χέρσα, γεμάτα άγκάθια και τριτόλους. Τα καρποφόρα δέντρα έχουν παραμορφωθεί και γίνανε άκαρπα. Τα έπνιξαν οι κισσοί και τα άλλα αναρριχώμενα. Τα πάμπολλα κλήματα στέγνωσαν και όσα ακόμη αντέχουν δεν καρπίζουν από την εγκατάλειψη. Και τα πλούσια νερά του σήμερα δεν υπάρχουν γιατί η κοινότητα της Λάβδανης τα συγκέντρωσε σε δεξαμενή και τα διοχετεύει στο χωριό! Δεν άφησε ούτε μια δρύση για τον κουρασμένο όδοιπόρο της Παναγίας! (Ο πρόεδρος της Κοινότητας Χ. Φέτας μας υποσχέθηκε ότι θα μεριμνήσει σχετικά).

Μόλις αντικρύσεις το μοναστήρι καταλαμβάνεται από μια θλιμμένη χαρά! Το προαύλιο είναι στοιχειωμένο! Τοίχοι γκρεμισμένοι, πατώματα σαπισμένα, στέγες κελλιών βουλιαγμένες, μάντρες σωριασμένες, δέντρα ακλάδευτα και άκαρπα, άγκάθια και δατσουνιές, καταπράσινοι κισσοί, χορτάρια ένα μπόι². Όλα αυτά γύρω γύρω από το καθολικό (κεντρικός ναός) του μοναστηριού. Τόπος απάτητος. Υπάρχει όμως κάποια γριούλα από την Κάτω Λάβδανη που δεν παραλείπει κάθε Κυριακή να πάει και να ανάψει τα καντήλια³.

2. Η ΕΠΩΝΥΜΙΑ ΤΟΥ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΟΥ

Υπάρχουν τέσσερις εκδοχές για την εξήγηση της επωνυμίας «Μακραλέξη» που φέρει το μοναστήρι⁴. Πολλοί ισχυρίζονται ότι ο κτίστρος λεγότανε Άλέξης που κατόγτανε από το χωριό Λόγγος της Βορείου Ήπειρου, που είναι το αμέσως επόμενο μετά τη γειτονική Κοσοβίτσα, και επειδή ήτανε ψηλός τον φωνάζανε «μακρὺ Άλέξη». Ενώθηκαν οι δύο λέξεις και στο στόμα του λαού έγιναν Μακραλέξη.

Άλλοι διηγούνται το εξής για τη επωνυμία του μοναστηριού:

Η εικόνα της Παναγίας λέγε δρισκόταν πρό της κτίσεως του μοναστηριού στο έξωκκλήσι «Παναγιά» του κοντινού χωριού Καστάνιανη (σημ. Καστανή). Άπ' εκεί μετέστη και πήγε σε μια γαράδρα, κοντά στη σημερινή τοποθεσία του μοναστηριού, όπου τότε υπήρχε άσκηταριό με ξακουσμένους αγίους μοναχούς. Η εμφάνιση της θαυματουργού εικόνας ένωπώσισε τους μοναχούς, οι όποιοι θελήσανε να τη μεταφέρουν στην αρχική της θέση. Και πάλι η εικόνα έφυγε και πήγε στον ίδιο τόπο! Έτσι άπεφάσισαν να κτίσουν προς τιμήν της το μοναστήρι. Επειδή η Παναγία «μακράν ειλξε» (παράτησε) την εικόνα της ώνομάστηκε το μοναστήρι Μακραλέξη από τη συγχώνευση των δύο λέξεων «μακράν» και «ειλξε».

Η τρίτη εκδοχή λέγει, ότι ο κόσμος για να επαινέσει τον Άλέξη που δαπάνησε πολλά χρήματα για το χτίσιμο του μοναστηριού τον άποκαλοῦσε «Μακάριο Άλέξη». Από την ένωση των δύο λέξεων προήλθε το Μακραλέξη.

2. «Ίδρύθηκε ο πάνσεπτος ναός στο επιβλητικό τοπίο της Μουργκάνας ανάμεσα σε λευκές και πλατάνια, δρυς και καστανιές, καρυές και λεφτοκαρυές, κραινές και άσημόφυλους άριάδες», γράφει ο Βασίλης Τσιάτης, όπ. παρ. σελ. 15—16.

3. Πρόκειται για τη γιαγιά Τούλα «που η θεοσέβειά της, μολονότι πλησιάζει τα όγδόντα και στις πατούσες έχει σοβαρή αναπηρία, τη φέρνει κάθε Κυριακή με το γομάρι από τα Πλιακάτικα σε δρόμο άνηφορικό και δύσβατο για να σκουπίσει, να ξεσχονίσει, ν' ανάψει καντήλια και κεριά!» Βασ. Τσιάτη, όπ. παρ. σελ. 9.

4. Μερικοί όνομάζουν το μοναστήρι «του Μακραλέξη».

Ὁ ἅγιος Εὐστάθιος. Τοιχογραφία τῆς μονῆς Μακραλέξη..

Ἡ τέταρτη ἐκδοχή λέγει ὅτι ὁ κτίτορας Ἄλέξης κατοικοῦσε μακριὰ ἀπὸ τὸ μοναστήρι πὺ ἐχτίσε καὶ ὁ κόσμος ἔλεγε ὅτι εὐρίσκεται «μακριὰ ὁ Ἄλέξης», φράση πὺ ἀπλοποιήθηκε καὶ ἔγινε Μακραλέξη.

Ἀπὸ τὰ ὅσα σημειώσαμε πὺ πάνω ἔνα εἶναι σίγουρο καὶ δὲ χωράει ἀμφιβολία, δηλ. ὅτι ἔνας Ἄλέξης ἔπαιξε πρωταγωνιστικὸ ρόλο γιὰ τὴν προκοπὴ τοῦ μοναστηριοῦ. Ἄν αὐτὸ τὸ πρόσωπο ἦτανε λαϊκὸς ἢ κληρικὸς, μοναχὸς ἢ ἡγούμενος, κτίτορας ἢ δωρητὴς δὲν μποροῦμε νὰ τὸ ἐξακριβώσουμε, γιὰτὶ δὲν ὑπάρχουν ἱστορικὰ στοιχεῖα. Σημειώνουμε ἐπίσης ὅτι στὴν παλαιὰ κτιτορικὴ ἐπιγραφή πὺ χρονολογεῖται ἀπὸ τὸ 1599 δὲν ἀναφέρεται τὸ ὄνομα τοῦ.

3. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

Τὸ ἱερὸ μοναστήρι τοῦ Μακραλέξη, σύμφωνα μὲ δυὸ ἐπιγραφές πὺ σώζονται, χτίστηκε τὸν 16ῶ αἰῶνα. Στὴ νότια πλευρὰ τοῦ ναοῦ, ἐξωτερικὰ, εἶναι γραμμὴν μὲ κεραμίδια ἢ χρονολογία κτίσεως. Δυστυχῶς εἶναι ἀρκετὰ κατεστραμμένη καὶ δυσανάγνωστη. Κατὰ τὴ γνώμη μας ἡ ἐπιγραφή λέγει ὅτι ὁ ναὸς χτίστηκε τὸ 7.093 ἀπὸ κτίσεως κόσμου, δηλ. τὸ 1585 μ.Χ. ($7.093 - 5.508 = 1585$). Τὸ ἴδιο σημειώνει καὶ ὁ Σπύρος Στούπης στὸ βιβλίον του «Πωγωνησιακὰ καὶ Βησσανιώτικα». Μεταφέρουμε τὸ σχετικὸ κείμενο: «Ἡ Ἱ. Μονὴ τῆς Παναγίας Μακραλέξη εὐρίσκεται στὶς ὑπώρειες τοῦ ὄρους Μουργκάνα καὶ σύμφωνα μὲ μιὰ μεταγενέστερη ἐπιγραφή πὺ ὑπάρχει στὸ ὑπέρθυρο τοῦ ναοῦ ἐκτίσθη τὸ 1068 ἐπὶ τῆς βασιλείας Κων) νου τοῦ Μονομάχου. Κατεστράφη τὸ 1568 καὶ ἐκτίσθη ἐκ νέου τὸ 1585»⁵ Τὴ μεταγενέστερη ἐπιγραφή πὺ ἀναφέρει ὁ Στούπης δὲν μπορέσαμε νὰ βροῦμε πουθενὰ παρ' ὄλο πὺ πολλές φορές ἐρευνήσαμε⁶.

5. Τόμος Α', σελ. 178—179.

6. Καὶ ὁ Βασίλης Τσιάτης ἀναφέρει μιὰ χρονολογία πὺ ἐμεῖς δὲν μπορέσαμε νὰ ἐξακριβώσουμε. Γράφει: «σὲ μιὰ πλευρὰ τοῦ τρούλλου κάτι γράμματα ἀπὸ συναρμολογημένα κεραμίδια, δυσανάγνωστα. Οἱ ἀριθμοὶ πὺ ἀκολουθοῦν σὰ νὰ σχηματίζουν κάτι σὰ 1061 ἢ 1063, πιθανὴ χρονολογία πὺ πρωτοθεμελιώθηκε τὸ μοναστήρι», στὸ «Τῆς Παναγίας τοῦ Μακραλέξη», σελ. 8.

Στήν είσοδο τοῦ ναοῦ, ἐξωτερικά, διαβάζουμε τήν παρακάτω ἐπιγραφή πού εἶναι πολὺ κατεστραμμένη:

«ΑΝΗΣΤΟΡΙΘΗ ΚΑΙ ΔΙΟΡΘΟΘ...
ΕΡΑΓΙΑΣ ΔΕΣΠΟΙΝΗΣ ΗΜΩΝ
ΘΕΟΤΟΚΟΥ Κ... ΑΡΧΙΕΡΑΤΕΥΟΝ...
ΔΡΥΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ ΚΥΡΙ...
ΙΑΣ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΠΑΠΑΣΤΑΥΡΟΥ
ΕΚ ΧΩ. ω...αβος Βασίλειος...
Χρηστος ἐκ χωρίου μπαμπου...».

Με εὐκολία διαπιστώνουμε ὅτι πρόκειται γιὰ πολὺ μεταγενέστερη ἐπιγραφή⁷. Ἀξιόλογη εἶναι ἡ ὑπέρθυρη κτιτορική ἐπιγραφή πού θρίσκειται στὸν κυρίως ναό. Διατηρεῖται σὲ πολὺ καλὴ κατάσταση καὶ εἶναι εὐανάγνωστη. Γράφει:

«ΑΝΗΓΕΡΘΗ ΚΑΙ ΑΝΙΣΤΩΡΙΘΗ Ο ΘΗΟΣ
ΚΑΙ ΠΑΝΣΕΠΤΟΣ ΝΑΟΣ ΤΗΣ ΗΠΕΡΑΓΙΑΣ
ΔΕΣΠΟΙΝΗΣ ΗΜΩΝ Θ (ΕΟΤΟΚΟΥ) ΚΑΙ ΔΙΠΑΡΘΕΝΟΥ
ΜΑΡΙΑΣ ΔΗΑ ΣΗΝΔΡΟΜΗΣ ΚΟΠΟΥ ΤΕ ΚΑΙ ΕΞΟΔΟΥ
ΗΓΟΥΜΕΝΟΥ ΚΥΡ ΛΕΟΝΤΙΟΥ ΗΕΡΟΜΟΝΑΧΟΥ ΚΑΙ
ΔΕΜΕΤΙΟΥ ΗΕΡΟΜΟΝΑΧΟΥ: ΑΧΗΡΙΘΗ ΙΟΥΝΙΟ... ΚΑΙ
ΕΤΕΛΙΟΘΗ ΑΥΓΟΥΤΟΥ Ε· ΔΙΑ ΧΙΡΟΣ ΗΜΩΝ ΖΩΓΡΑΦΟΥ
ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΚΑΙ ΜΙΧΑΗΛ ΕΚ Θ ΧΟΡΑΣ ΠΟΛΕΩΣ
ΛΗΝΟΤΟΠΙ ΕΠΙ ΕΤΟΥΣ ,ζοζ'».

⁷Απὸ τὴν παραπάνω ἐπιγραφή πληροφοροῦμαστε ὅτι ὁ ναὸς ἀγιογραφήθηκε, «ἀνιστορήθη», τὸ ἔτος 1599. Ἡ χρονολογία εἶναι ἀπὸ κτίσεως κόσμου. Ἔτσι 7.107 — 5.508 = 1599. Εἶναι δὲ κοντὰ ἡ χρονολογία ἀνιστορήσεως μετ' ἐκείνη πού σημειώ- νεται ἀπ' ἐξω, δηλ. τῆς κτίσεως. Συμπεραίνουμε ὅτι τὸ 1585 χτίστηκε τὸ μονα- στήρι καὶ τὸ 1599 «ἀνιστορήθη». Ὅλα ὅσα ἰσχυρίζονται προφορικά διάφοροι ἄνθρω- ποι τῆς περιοχῆς σχετικά μετ' τὸ ἔτος ἰδρύσεως τῆς μονῆς δὲν μποροῦμε νὰ τὰ δε- χτοῦμε ἀνεπιφύλακτα.

Στὸ ἱστορικό του χειρόγραφο σημείωμα γιὰ τὴν Ἰ. Μ. Μακραλέξη, ὁ Δημήτριος Οἰκονόμου⁸ ἀναφέρεται σὲ μιὰ σφραγίδα, πού δυστυχῶς δὲν ἔχουμε ὑπόψη. Γράφει σχετικά: Ὡς προκύπτει καὶ ἐκ τῆς καλλιτεχνικῆς μεταλλικῆς σφραγίδος τῆς Ἰ. Μονῆς φερύσης χρονολογίαν 1.071 μ.Χ. καὶ ἔξοχον καλλιτεχνικὴν λάξευσιν τῆς

7. Σὲ ἐπιστολὴ του ὁ ἐγγονὸς τοῦ Παλασταύρου Χρηστος Παλασταύρου, πού χρημάτισε καὶ ὑπουργός, μᾶς εἶχε γράψει: «Ἔχω ζήσει μαζί του στοῦ Μακραλέξη τὸ 1909 ἕως τὸ 1913 καὶ τὸν ξελειουροῦσα. Ἐπίσης τὸ 1918—1920. Ἐτοποθετήθη ὡς ἱερεὺς τὸ 1867; Ἐμεινε ὡς τὸ 1920».

Με τὸν Χρ. Παλασταύρου ὅταν ζοῦσε εἶχαμε ἀλληλογραφήσει μήπως μποροῦσε νὰ προσφέρει κάτι στὸ μοναστήρι. Περιορίστηκε στὶς συγκεκριμένες ἀναμνήσεις καὶ προ- τάσεις περί...

8. Ἔχουμε στὴ διάθεσή μας τὸ τρισέλιδο χειρόγραφο κείμενο τοῦ βαθύγερου δικηγόρου Δημητρίου Κ. Οἰκονόμου, κατολαβδανιώτη, πού χρονολογεῖται ἀπὸ τὸν Αὐγουστο τοῦ 1954. Παρουσιάζει ἐνδιαφέρον γιὰτι μᾶς δίνει ἀρκετὲς πληροφορίες. Βέβαια οἱ προ- σωπικὲς ἀπόψεις τοῦ σ. σὲ μερικὰ σημεία εἶναι λίγο ὑπερβολικὲς. Γενικά εἶναι γραμ- μένο «μὲ σπαραγμὸν ψυχῆς» γιὰτι βλέπει τὴ διάλυσή της. Στὸ τέλος τοῦ κειμένου ὑπάρ- χει σημείωση πού ἀναφέρει τὰ ἑξῆς: «Ἡ Ἱερά αὐτὴ Μονὴ Π. Μακραλέξη ἔχει χαρα- κτηρισθεῖ ἱστορικὸν διατηρημένον μνημεῖον διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 1207)2685 ὑπουργικῆς ἀποφάσεως Ὑπουργ. Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων, ΦΕΚ 143)54».

σκηνης τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου μητρὸς τοῦ Σωτῆρος μας Χριστοῦ...». "Ἄν ἀληθεύει ἡ πληροφορία αὐτὴ μπορούμε νὰ ὑποθέσουμε ὅτι προῦπήρχε μοναστήρι, τὸ ὁποῖο ἀπὸ κάποια αἰτία καταστράφηκε. Ἴσως ἡ σφραγίδα νὰ εἶναι ἐκείνης τῆς πολὺ παλαιᾶς ἐποχῆς.

"Ἄλλες ἱστορικές πληροφορίες τῆς ἐνδοξῆς ἐποχῆς τοῦ μοναστηριοῦ δὲν ἔχουμε. Ἐκεῖνο πὸ γινώσκουμε εἶναι ὅτι ἡ Παναγία τοῦ Μακραλέξη εἶχε μεγάλη κτηματικὴ περιουσία καὶ ἀναπτυγμένη κτηνοτροφία. Γι' αὐτὰ ὅμως θὰ κάνουμε λόγο πιὸ κάτω.

4. Η ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΟΥ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΟΥ

Σήμερα ὅταν λέμε μοναστήρι, ἐννοοῦμε μόνο τὸ ναὸ πὸ διατηρεῖται σὲ σχεδὸν καλὴ κατάσταση. Ὅλα τὰ ἄλλα κτίσματα ἔχουν πέσει, ἐκτὸς ἀπὸ δύο κελλιά πὸ τὰ τελευταῖα χρόνια συντηρήθηκαν.

Ἡ Παναγία τοῦ Μακραλέξη πέρασε δύσκολες ἐποχές. Πολλὰ χτυπήματα δέχτηκε καὶ κατὰ τὴν δεκαετία τοῦ 40, ὅταν ἔγινε ὀρμητήριο τῶν ἐλλήνων ἀνταρτῶν κατὰ τῶν ἐλλήνων στρατιωτῶν! Δυστυχῶς! Τὸ βουνὸ τῆς Μουργκάνας «ἔφαγε πολλὰ κορμάκια» καθὼς λέει ὁ λαός. Τσακίστηκαν πολλὰ κόκκαλα, κύλησε ποτάμι τὸ αἷμα! Στὰ χώματά της κρύβονται ὀστά ἡρώων, πὸ θάφτηκαν δίχως δάκρυ καὶ ψάλσιμο. Γνωστοὶ καὶ ἄγνωστοι, ἐλληνόπουλα βλαστάρια!

Παρ' ὅλες λοιπὸν τίς περιπέτειες ὁ ναὸς διατηρεῖται καλά. Εἶναι οἰδοκομημένος «μὲ λευκόγκριζο, βουνήσιο λιθάρι καὶ γιὰ σκεπὴ πλάκα ὁμοόχρωμη. Στὴν κορυφὴ τοῦ συμμαζεμένου ὀχτάγωνου τρούλλου προβάλλει, λέγουσ πόντους παραπάνω ὁ ἀπέριττος σιδερένιος σταυρός⁹. Ἐσωτερικὰ ὁ ναὸς εἶναι κατάγραφος ἀπὸ βυζαντινὲς ἀγιογραφίες, ἀξιόλογες καὶ ὡραῖες. Μόνο στὸ ἱερὸ ὑπάρχουν μερικὲς πὸ εἶναι μεταγενέστερες, ἄτεχνες καὶ κακόγουστες. Ἄξιος ἰδιαίτερης προσοχῆς εἶναι ὁ Παντοκράτορας στὸν τρούλλο, καθὼς καὶ οἱ τοιχογραφίες τοῦ νάρθηκα πὸ σώζονται σὲ ἄριστη κατάσταση. Στὴ βόρεια πλευρὰ ἡ ὑγρασία ἔχει ἀλλοιώσει κάπως τὰ χρώματα τῶν παραστάσεων. Δὲν παύουν ὅμως νὰ εἶναι ἐνδιαφέρουσες.

Τὸ τέμπλο εἶναι ἀπλὸ καὶ ὑπάρχουνε τέσσερις εἰκόνες: τοῦ Κυρίου πὸ εἶναι πλαισιωμένη ἀπὸ τοὺς μαθητὲς Του, τῆς Παναγίας, τοῦ Προδρόμου καὶ τῆς Κοιμήσεως¹⁰. Ἴσως νὰ εἶναι φρεσκαρισμένες. Δὲν εἶναι μεγάλης τέχνης, οὔτε καὶ ἔχουν ἀρχαιολογικὴ ἀξία. Ὑπάρχουν ἀκόμη στὸ τέμπλο καὶ μικρὲς εἰκόνες τῶν Ἀποστόλων, καθὼς καὶ θημόρυθα μὲ ὡραῖες βυζαντινὲς παραστάσεις. Τὸ δάπεδο εἶναι ἀπὸ μεγάλες πλάκες. Τὸ φῶς πὸ μπαίνει στὸ ναὸ εἶναι ἐλάχιστο.

Ὁ ναὸς ἔχει ἀνακαινισμένο χαγιάτι μὲ τόξα στὶς πλευρὲς καὶ στὰ δεξιὰ εἶναι τὸ καμπαναριό. Στὴν ἀνατολικὴ πλευρὰ καθὼς καὶ στὴ δυτικὴ, οἱ ἐπιφάνειες εἶναι σκεπασμένες ἀπὸ κισσοῦς. Ὁ τρούλλος στὸ ἐξωτερικὸ του χτίσιμο ἔχει μερικὲς διακοσμῆσεις μὲ κεραμίδια. Ἡ στέγη εἶναι μὲ πλάκες.

9. Βασίλη Τσιάτη, ὄπ. παρ., σελ. 8.

10. Στὸ βιβλίο του «Πωγωνησιακὰ καὶ Βησανιώτικα», τόμος Β', σελ. 78, σημείωση, ὁ Σπύρος Στούπης γράφει: «Ἡ Μονὴ Μακραλέξη φέρει διπλὸ νάρθηκα καὶ τρούλλο μὲ σταυροθόλια, ἔχει δὲ βυζαντινὸ διάκοσμο σπουδαιότατο. Στὸ εἰκονοστάσι τοῦ Ναοῦ της ὑπάρχει εἰκὼν τοῦ Σωτῆρος πὸ ἔχει ὡς πλαίσιο τοὺς 318 Πατέρες πὸ ὑπερμάχησαν στὴ Νίκαια κατὰ τῶν Ἀρειανῶν, καθὼς ἐπίσης ἐπιγραφή δείχνει τὰ ὄρια τῆς περιοχῆς τῆς Μονῆς». Τὴν εἰκόνα τοῦ Σωτῆρος δὲν τὴν ἔχουμε δεῖ πουθενά. Μᾶλλον θὰ πρόκειται γιὰ σύγχυση, γιὰτὶ ἡ εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ πὸ βρίσκεται στὸ τέμπλο εἶναι πλαισιωμένη ἀπὸ τοὺς Μαθητὲς καὶ ὄχι Πατέρες. Τὴν ἴδια πληροφορία ἀναφέρει καὶ ὁ Φώτιος Γ. Οἰκονόμου στὸ νέο βιβλίο του «Ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἠπείρου», Ἀθῆναι 1982, σελ. 170.

“Άγιος Ἰωάννης ὁ Βαπτιστής. Φορητὴ εἰκόνα. Τὸ καμπαναριὸ τῆς μονῆς Μακραλέξη.
5. ΑΛΛΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ ΚΑΙ ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ

Τὸ μοναστήρι τὴν ἐποχὴ τῆς δόξης του εἶχε, ὅπως προαναφέραμε, μεγάλη κτηματικὴ καὶ δασικὴ περιουσία¹¹. Παράλληλα διατηροῦσε πολλὰ ζῶα. Εἶναι ἐνδιαφέροντα τὰ ὅσα σημειώνει στὸ χειρόγραφο του ὁ Δημήτριος Οἰκονόμου: «Ἡ Μονὴ εἶχε καὶ ἱκανὴν ἰδιοκτησίαν. Εἶχε 22 στρέμματα ποτιστικῶν ἀγρῶν καὶ ἄλλα ξηρικῶν ἀρκετά. Εἶχε δύο ὕδρομύλους, ἓνα ἐλαιῶνα, λειβάδια, κήπους, ἀμπέλια, πολλὰ ὀπωροφόρα δένδρα, πολλές κυφέλες μελισσῶν, ἄφθονα πουλериκά, σιτηρά, νωπούς καρπούς καὶ ἔχρους, πολλὰ γαλακτοκομικὰ προϊόντα, κρέας, μαλλιά, καθόσον ἡ Μονὴ ἔτρεφε 600—700 γιδοπρόβατα, τὸ γάλα των δέ, διοχετεύετο εἰς τὴν Μονὴν διὰ σωλήνων (κιούγκια) ἐξ ἀποστάσεως ἀπὸ τὰ ποιμιστάσια τρισχιλίων καὶ πλέον μέτρων. Λείψανα δὲ τῶν τοιούτων σωλήνων σώζονται καὶ σήμερον. Πολὺ κρασί παρήγεν ἡ Μονὴ διότι σώζονται καὶ σήμερον πελώρια βαρέλια καὶ γενικῶς εἶχε πᾶν εἶδος διατροφῆς ἐκ τῆς παραγωγῆς τῆς, εἴτε ἐπιστασίας, εἴτε ἐκ γεωμόρου τῶν κτημάτων τῆς. Εἰρήσθω ὅτι ἔτρεφε καὶ ἀγελάδας καὶ βώδια διὰ τὰς καλλιεργείας τῆς περὶ τὰ 30 καὶ εἶχε καὶ 5 ἡμιόνους διὰ τὰς μεταφοράς καὶ μετακινήσεις τῶν μοναχῶν τῆς, χρείας τρεχούσης. Εἰς ταῦτα δέον νὰ προστεθῶσι καὶ αἱ δωρεαὶ τῶν χριστιανῶν προσκυνητῶν ἐξ ὅλης τῆς Ἡπείρου καὶ τῆς Β. Ἡπείρου, ὅσας εἶχομεν ἐλευθεροκοινωνίαν, τὰ ἀφιερώματα καὶ τὰ κειμήλια. Εὐνόητον μὲ τοὺς 40 μοναχοὺς ποὺ ἐκεῖ ἐμόναζαν καὶ τοὺς ἐργάτας καὶ καλλιεργητὰς λαϊκοὺς, ἐκεῖ ὑπῆρχε μία προοδευτικὴ κοινωνία».

11. Στὸ ἀρχεῖο τῆς Ἱ. Μητροπόλεως ὑπάρχουν διαχειριστικοὶ φάκελλοι ποὺ ἀναφέρονται στὰ κτήματα τῆς Μονῆς Μακραλέξη.

Σχετικά με τή μεταφορά του γάλακτος συμπληρώνουμε και τὰ ἐξῆς: Τὸ γάλα τὸ μετέφεραν στὸ μοναστήρι ἀπὸ τὸ ὕψος τοῦ βουνοῦ, ὅπου ὑπάρχουν μεγάλα λιβάδια, ἀπὸ «τὸ σιάδι τοῦ καλόγερου» ὅπως λέγεται ἡ περιοχή. Χρησιμοποιοῦσαν εἰδικές κἀναλες φτιαγμένες ἀπὸ ψημένο χῶμα, «σούγιαλο», προφυλαγμένες ἀπὸ τὸ πάνω μέρος. Στὶς στάνες ρίχνανε οἱ τσοπάνηδες τὸ γάλα ποῦ ἀρμέγανε καὶ αὐτὸ ἔφτανε στὶς καρδάρες τοῦ μοναστηριοῦ. Ἀπὸ τὴν ποσότητα ποῦ ἔφτανε καταλάβαινε ὁ ἡγούμενος ἂν ὑπάρχουν ὄλα τὰ ζῶα κι ἂν ἔστελγαν οἱ ὑπεύθυνοι ὄλο τὸ γάλα.

Στὸ μέρος τοῦ δεξιοῦ ψάλτη, πίσω του καὶ κάπως ψηλά, ὑπάρχει εἴσοδος κρύπτης. Ἡ παράδοση ἀναφέρει ὅτι ἐκεῖ λειτουργοῦσε κρυφὸ σχολεῖο. Μαθαίναν τὰ ἐλληνόπουλα γράμματα κατὰ τὰ μαῦρα χρόνια τῆς σκλαβιάς. Καὶ σήμερα τὸ βλέπει ὁ προσκυνητῆς. Μάλιστα μπορεῖ νὰ μπεῖ καὶ μέσα. Εἶναι ἀρκετὰ εὐρύχωρο καὶ διακλαδίζεται. Ὁ Σπύρος Στούπης ἐπιβεβαιώνει τὴν παράδοση: «Εἶναι βέβαιο ὅτι στὶς Ἰ. Μονές τῆς Βελλᾶς, Ἄβελ, Μακραλέξη, Βομπλοῦ, τοῦ Σωσίνου, τῆς Ἀρσίτας, τοῦ Ἀγ. Ἀθανασίου τῆς Πολίτσανης, τῆς Μολυβδοσκεπάστου κ.ἄ., ὄχι μόνον τὰ διδάγματα τῆς πίστεως ἀπὸ τῆς 13ης ἑκατονταετηρίδος, ἀλλὰ καὶ οἱ φιλιππικοὶ τοῦ Δημοσθένους καὶ ὁ Γοργίας τοῦ Πλάτωνος, ἠκούοντο μὲ τὰ ἐκκλησιαστικὰ ἀριστουργήματα¹².

Κατὰ τὴν περίοδο τῆς τουρκοκρατίας ἡ Μονὴ Μακραλέξη ἦτανε καταφύγιο τῶν ἀγωνιστῶν τῆς ἐλευθερίας Κλεφτῶν καὶ Ἀρματολῶν. Μάλιστα διέθετε καὶ χρηματικὰ ποσὰ καθαρὰ γιὰ ἐθνικοὺς σκοποὺς¹³.

Ἡ παράδοση ἀναφέρει ὅτι καὶ ὁ ἅγιος Κοσμάς ὁ Αἰτωλὸς σὲ κάποια περιοδεία του ἐπισκέφθηκε καὶ τὴ μονή. Σὲ ἐρώτηση μάλιστα ἐνὸς ἀδελφοῦ πῶς βλέπει τὴ μονή, ἀπάντησε ὅτι σήμερα εἶναι ὄλα καλά. Θὰ ἔρθει ὄμως ἀτυχὸς καιρὸς ποῦ θὰ λέγε ὅτι κάπου ἐδῶ ὑπῆρχε ἓνα καλὸ μοναστήρι. Καὶ σὲ ἄλλη ἐρώτηση πότε τοῦτο θὰ συμβεῖ, ἀπάντησε: "Ὅταν οἱ χριστιανοὶ γίνουν ἀταμιστές, ὑλόφρονες καὶ ἀδιάφοροι!"¹⁴

Κατὰ τὴν περίοδο 1940—1950 τὸ μοναστήρι ἔγινε καταφύγιο καὶ ὄρμητήριο. Ἀπὸ τότε μένει ἔρημο καὶ ἀπροσπάτευτο, χωρὶς κανένα μοναχό¹⁵.

6. ΜΟΝΑΧΟΙ ΚΑΙ ΕΠΙΤΡΟΠΟΙ

Τίποτε τὸ ἐπίσημο δὲν ἔχουμε ἀπὸ τὸ ὁποῖο νὰ μποροῦμε νὰ μάθουμε μερικὰ ὀνόματα μοναχῶν. Σὲ μιὰ ἀπὸ τὶς ἐπισκέψεις μας στὸ μοναστήρι, βρήκαμε ἓνα μαυρισμένο καὶ λαδωμένο χαρτί, κολλημένο σὲ ξύλο. Εἶναι γραμμένο ἀπὸ τὸν Βασίλειο Παπασταύρου, ἐπιστάτη τῆς μονῆς, ποῦ καταγόταν ἀπὸ τὸ χωριὸ Λίστα τῶν Φιλιατῶν. Ἐπειδὴ δὲν διαθέτουμε ἄλλο σημαντικότερο στοιχεῖο μεταφέρουμε τὸ κείμενο αὐτοῦσιν, κάνοντας τὶς διορθώσεις τῶν ἀνακριθειῶν του μέσα σὲ παρένθεση:

«ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΜΑΚΡΑΛΕΞΗ

Ἔτος κτίσεως 1064, ὑπὸ Διονυσίου ἡγουμένου χωριοῦ Λόγγου (πρόκειται περὶ ἀβασανίστου πληροφορίας). Ἀρχὴ τῆς Ἐκκλησίας.

Ἡ Ἐκκλησία ἐξωγραφίσθη ὑπὸ Λεοντίου ἡγουμένου τὸ ἔτος 1074 (ἀνακρίβεια). Ἐπέρασαν καὶ ἄλλοι ἡγούμενοι, ἀλλὰ δὲν ἐγράφησαν εἰς τὸν κώδικα διὰ τὰ

12. Πωγ. & Βησ. τόμος Α', σελ. 56.

13. Σπύρου Στούπη, ὄπ. παρ., σελ. 179.

14. Τὴν ἐπίσκεψη τοῦ ἁγίου Κοσμά στὸ μοναστήρι τὴν ἀναφέρει ὁ Δ. Οἰκονόμου.

15. Στὴν «Ἠπειρωτικὴ Ἑστία» τοῦ 1952, σελ. 680—681, ὁ Γ. Α. Οἰκονόμου γράφει σχετικά γιὰ τὸ μοναστήρι: «Πλούσια Μονὴ μὲ σχολεῖον. Τὴν ἐλήστευσαν ἀτυχῶς, τῆς ἀφήρεσαν πολύτιμον Εὐαγγέλιον, Ἐπιτάφιον καὶ χρυσὸ ἀδαμαντοκόλλητον Ἅγιον Ποτήριον, ποῦ εἶχε ἡ Μονὴ αὐτὴ τοῦ Μακαρίου Ἀλεξίου». Στὴν συνέχεια ἀναφέρεται στὰ πρόσφατα γεγονότα τῶν τελευταίων πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων.

εύρισκονται εἰς ἐνθύμιον. Πρῶτος Παῖσιος Τοίπης ἡγούμενος ἐκ χωρίου Λαβδάνης. Δεύτερος Χρυσάνθος ἱερομόναχος ἀπὸ τὴν Βρασιοβά. Τρίτος Κωνσιάντιος ἱερομόναχος ἀπὸ τὸ χωρίον Λάβδανη. Τέταρτος Παπασταῦρος ἱερεὺς ἐκ χωρίου Λίστης Φιλιατῶν ὑπηρετήσας εἰς τὴν Μονὴν 55 ἔτη μόνιμος. Πέμπτος Χριστόφορος ἡγούμενος ἐκ τοῦ χωρίου Δολιανὰ τελευταῖος.

Ἐγένετο ἐπιμελεία Ἀρχιεπισκόπου Δημητρίου Πωγωνίου ὁ διορισμὸς εἰς τὴν Ἱερὰν Μονὴν Μακραλέξη ὡς ἐπιστάτου τὸν Βασίλειον Παπασταύρου ἐκ χωρίου Λίστης πρὸς διόρθωσιν τῆς Ἱερᾶς Μονῆς ὅπου ἔχει καταστροφῆ. Ἐπεσκευάσθη καὶ διορθώθη ὁ θεῖος νάρθηξ τῆς Μονῆς καὶ ὅλη ἡ περιφέρεια ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν ὑπὸ τοῦ ἱερογράφου, ἀναγνώστου καὶ ἐπιστάτου τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Μακραλέξη τὴν 30 Ἰουνίου 1950.

Βασίλειος Παπασταύρου ἐκ χωρίου Λίστης
Φιλιατῶν Θεσπρωτίας^{15α}.

Συμπληρωματικὰ ἀναφέρουμε ὅτι τὸ 1954 ἡγούμενος ἦταν ὁ ἀρχιμ. Θεοφάνης Τάσης πού διατηροῦσε καὶ τὴν ἐνορία τῆς Βρασιοβάς καὶ Κάτω Λαβδάνης. Ἐγγραμὸς ἐν χηρείᾳ. Σὲ ἔγγραφο ἐπίσης πού εἶναι «κατάλογος τῶν Ἱερῶν Μονῶν τῆς ἐπαρχίας Δρυινοπόλεως, Πωγωνιανῆς καὶ Κονίτισης» καὶ φέρει τὴν ὑπογραφή τοῦ Μητροπολίτου Δημητρίου καὶ τὴν ἐνδειξη «Ἐν Ἰωαννίνοις τῇ 28 Αὐγούστου 1954», σημειώνεται γιὰ τὸ μοναστήρι ἀνάμεσα στὰ ἄλλα καὶ τὸ ἐξῆς: «Μοναχοί. Ὑπηρετήσαν πολλοὶ Μοναχοὶ καὶ ἡγούμενοι ὧν δὲν εἶναι ἐξηκριβωμένα τὰ ὀνόματα καθόσον ἡ Μονὴ κατεστράφη καὶ κατὰ τοὺς πολέμους καὶ κατὰ τὰ τελευταῖα γεγονότα ὡς κειμένη εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους Μουργκάνα». Ἐνδιαφέρουσα ἐπίσης εἶναι καὶ ἡ ἐνθύμησις τοῦ πρεσβ. Δημοσθένη Καπώνη: «Σὲ μιὰ ἐπισκεψή μου εἰς τὴν Μονὴν ὅπου ἐφημέρευε, καθὼς ἐνθυμοῦμαι ὁ ἡγούμενος π. Χριστόφορος μου εἶχε πει ὅτι ἡ μονὴ εἶναι μία ἀπὸ τίς ἀρχαιότερες τῆς περιφέρειᾶς, ἐμόνασαν ἐκεῖ διαπρεπεῖς ἡγούμενοι, μοναχοὶ καὶ ἐπίσκοποι ἀκόμη. Οἱ τάφοι τῶν πιὸ διαπρεπῶν ἐξ αὐτῶν εἶναι κάτωθεν τοῦ δαπέδου τοῦ καθολικοῦ, χωρὶς νὰ ἀνοίγωνται. Διατὶ δὲν γνωρίζω»¹⁶ Ἐπίσης δυὸ ἄλλες πληροφορίες μᾶς δίνει ὁ Βασίλης Τσιάτης: «Ὁ τελευταῖος ρασοφόρος τοῦ Μακραλέξη — ὁ Θωμᾶς ὁ καλόερος ἀπὸ τὸ Μαυρόπουλο πού τὸν εἶχαν ἀφήσει ντερβέναγα κι ἐνῶ πρῶτα τραβοῦσε τὸ καπίστρι τοῦ μουλαριοῦ μὲ τὸ γούμενο καθαλάρη τώρα τὸ γλεντοῦσε ὁ ἴδιος ἀνεβοκατεβαίνοντας γιὰ φύλλου πήδημα κάτω στὰ χωριά καὶ ὁ βρογτολάλος κύπρος τοῦ ζώου προμήγυε ἀπὸ μακρὰ τὴν ἀφιξή του — ἀποχώρησε τότε στίς παραμονές τοῦ πολέμου». Μέχρι πού ἦταν διορισμένος γούμενος ὁ Παπατσιούλος, ὅλα πήγαιναν καλά, μολονότι εἶχε λιγοστέψει τὸ προσωπικὸ καὶ τὸ «ὄτι» δὲν ἦταν πιά ἀπὸ Θεοῦ μεριά»¹⁷.

15α. Στὴν ἐφημερίδα «Ἡπειρωτικὸν Μέλλον» τῆς 30-10-1978, δημοσιεύτηκε ἐπιστολὴ τοῦ Χρ. Παπασταύρου στὴν ὁποία σημειώνει καὶ τὰ ἐξῆς: «Ἡ οἰκονομικὴ κατάστασις τῆς Μονῆς ὅταν ἀνέλαβεν ὁ Παπασταῦρος (ὁ παλπούς του) ἦτο ὄχι καλή. Τὸ ποίμνιον ἀπετελεῖτο ἀπὸ 5 γιδοπρόβατα. Καὶ μὲ προσφορὴς ἰδικῶν του καὶ ἀφιερῶματα πιστῶν ἔφθασε τὰ 400 γιδοπρόβατα, ἔκανε ποιμνιοστάσιον μακρὰν περὶ τὰ 200 μέτρα καὶ σταῦλον διὰ 20—25 μεγάλα ζῶα, τὰ ὁποῖα συνετήρουν ποιμένες καὶ ἀγελαδοτρόφοι. Ἀπέκτησε ἡ Μονὴ οἰκονομικὴν ἀνθησιν τεραστίαν. Κήπους, δενδροκομίαν (καστανιές, καρυδιές πάμπολλες καὶ ἀφιερῶματα πάμπολλα. Εἶχεν ἀγρούς καὶ στὴν Κάτω Λάβδανη καὶ Μετόχι στὸν Ξηροπόταμον, εἰς δὲ τὴν Κοκκινιά - Φιλιατῶν ἐλαιῶνα. Ἐθεωρεῖτο τὸ καλλίτερο Μοναστήρι καὶ τὸ πλουσιώτερο. Διετῆρει πολλοὺς καλογήρους στὰ 20 κελλιά του, ἰδία παρήλικας. Ὁ σιτισμὸς των ἐγένετο σὲ εἰδικὴ Τράπεζα, τραπεζαρία ὁμαδική. Ἐκτὸς τῶν καλογήρων διέμενον καὶ ἄποροι, μὴ ἔχοντες οἰκογένειαν».

16. Ἐπιστολὴ πρὸς τὸν γράφοντα μὲ ἡμερομηνία 25-5-1979.

17. Τῆς Παναγιᾶς τοῦ Μακραλέξη, σελ. 12 καὶ 16.

Από το 1955 περίπου και ἔδῳ ἐξυπηρετεῖ τὸ μοναστήρι στὴ μονή του ὁ σημερινὸς ἐφημέριος τοῦ χωριοῦ Χαραυγή, πού παράλληλα λειτουργεῖ στὴν Ἁγία Μαρίνα καὶ Κάτω Λάβδανη, π. Χρῆστος Γιάννος.

7. ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ ΘΑΥΜΑΤΩΝ

Στὸ στόμα τοῦ λαοῦ σώζονται πολλὰ θαύματα, πού γίνανε κατὰ καιροὺς στὸ μοναστήρι τοῦ Μακραλέξι. Σημειώνουμε μερικά:

α'. Ἐπὶ τουρκοκρατίας κατέλυσε ἓνα ἀπόγειμα στὸ μοναστήρι μικρὸ ἀπόσπασμα τούρκων. Κουρασμένοι κάθησαν στὸ χαμηλὸ πρόναο καὶ συζητοῦσαν στὴ δική τους γλώσσα. Ἐνας ἀπ' αὐτοὺς κοίταζε μὲ περιέργεια τὴν εἰκόνα τῆς Παναγίας, πού βρίσκεται πάνω ἀπὸ τὴν κυρία εἴσοδο. Νόμισε ὅτι τὸν κοίταζε καὶ αὐτὴ γιὰ κακό, καὶ χωρὶς νὰ τὸ σκεφθεῖ παίρνει τὸ γκρά του καὶ τὴν τουφεκίζει λέγοντας: — «Τί μὲ κοιτάζ' τοῦτο τὸ Παναγία;» Ἡ σφαῖρα ὁμῶς γυρίζει καὶ τὸν χτυπάει στὸ μέτωπο, ἀφήνοντάς τον νεκρό. Οἱ ἄλλοι τούρκοι ἐγκατέλειψαν τὸ μοναστήρι τρομαγμένοι.

β'. Ἡ περιουσία τῆς μονῆς ἐκείνη τὴν ἐποχὴ ἦτανε πολὺ μεγάλη. Πολλοὶ γιὰ νὰ ἀποφύγουν τοὺς βαρεῖς φόρους τῶν τούρκων γράφανε τὰ χωράφια τους στὸ βακούφι μὲ τὴν ὑποχρέωση νὰ δίνουν τὸ γεώμορο στὴ μονή. Μιὰ φορὰ λοιπὸν ξεκίνησε μιὰ καλογριά νὰ μαζέψει τὰ ὀφειλόμενα. Πῆγε καὶ σὲ κάποιον ὁ ὁποῖος ἀρνήθηκε νὰ τῆς δώσει τὸν ἀναλογοῦντα καρπὸ. Μάλιστα τὴν ἔβρισε καὶ τὴν ἀπέπειψε. Ἐκείνη θύμωσε καὶ λυπημένη γύρισε στὴν Παναγία ὅπου τὴν παρακάλεσε νὰ τὸν τιμωρήσει αὐστηρά. Καὶ πράγματι δὲν ἄργησε ἡ δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ. Ἐνα σύννεφο πῆγε πάνω ἀπὸ τὸ σπίτι του, στὸ χωριὸ Ἁγία Μαρίνα, καὶ τὸ σκέπασε. Ὅλα τότε ἔγιναν ἄνω κάτω. Τὸ σπίτι ἔγινε σωρὸς ἀπὸ ξύλα καὶ πέτρες. Τὸ γεγονός αὐτὸ ἀποδόθηκε ἀπὸ τοὺς κατοίκους τοῦ χωριοῦ στὴν Παναγία, ἡ ὁποία δὲν ἀνέχτηκε νὰ ἀφήσει ἀτιμώρητο τὸν πονηρὸ ἄνθρωπο πού ἀρνήθηκε νὰ ἀποδώσει τὸ γεώμορο στὴ μονή.

γ'. Τὴν ἐποχὴ πού οἱ τούρκοι ἀλωνίζανε τὸν ἐλληνικὸ τόπο ἔγινε καὶ τοῦτο τὸ θαῦμα: Ἐνα βράδυ χύμηξαν στὸ μοναστήρι, γιὰ νὰ κλέψουν τὰ ἄλογά του καὶ ὅ,τι ἄλλα χρήσιμα ζῶα ὑπῆρχαν, κάμποσοι τούρκοι. Οἱ καλόγεροι φοβήθηκαν καὶ δὲν ἀντέδρασαν καθόλου. Ἐκεῖνοι μὲ διασύννη ἐτοίμασαν τὰ ζῶα γιὰ νὰ τὰ βγάλουν ἀπὸ τὸν περίβολο τῆς μονῆς καὶ νὰ τὰ πάρουν κοντά τους. Τράβηξαν ἀπ' ἔδῳ, τράβηξαν ἀπ' ἐκεῖ, ἀλλὰ δὲν τὰ κατάφεραν νὰ βροῦν τὴν ἔξοδο. Μέσα στὴ νύχτα πάλαιψαν χωρὶς ἀποτέλεσμα. Ἐκαναν σὰν παλαβοί! Εἶχανε γίνει θεόστραβοι. Πασχίζανε νὰ φύγουν καὶ στὴν ἴδια μεριά μένανε! Κατὰ τὰ χαράματα διαπίστωσαν τὸ πάθημά τους. Ἀμέσως τὸ ἀποδώσανε σὲ θαῦμα τῆς Παναγίας καὶ ἔγιναν ἄφαντοι. Φοβήθηκαν μὴ πάθουν τίποτε χειρότερο.

δ'. Ἐνας Κατωλαβδανιώτης διηγεῖται τὸ ἐξῆς πού τοῦ συνέβη: Βοσκοῦσε τὰ ζῶα του στὸ μοναστήρι. Τότε ὑπῆρχε ἓνας γέροντας μοναχός. Ἐκεῖ πήγαινε καὶ ἔτρωγε σύκα ἀπὸ τίς συκιές. Χρησιμοποιοῦσε τὸ τσεκούρι του σὰν κλοῦτσο γιὰ νὰ τὰ φτάνει ἀπὸ τὰ κλωνάρια. Ὁ γέροντας μοναχός πάντοτε τὸν παρακαλοῦσε νὰ μὴ φτάνει τὰ χαμηλὰ σύκα, ἀλλὰ σὰ νέος πού ἦταν ν' ἀνεβαίνει πάνω στὰ δέντρα, ἀφήνοντας τὰ χαμηλὰ γιὰ τὸν γέροντα. Ἐκεῖνος δὲν ἔδινε σημασία. Μιὰ μέρα λοιπὸν ἀφοῦ ἔφαγε κάμποσα σύκα ἀπὸ τὰ χαμηλὰ κλωνάρια, ἔβαλε τὸ τσεκούρι του στὸ ζωνάρι καὶ κίνησε νὰ φύγει. Προχώρησε ἀρκετὴ ἀπόσταση. Κατάλαβε ὅτι τοῦ ἔλειπε τὸ τσεκούρι, ἐνῶ αὐτὸς τὸ εἶχε πάρει μαζί του. Ἀνησύχησε. Ἀπόρησε. Γυρίζει πίσω ψάχνοντας. Φτάνει στὴ συκιά πού εἶχε κόψει τὰ σύκα. Κοιτάει ἀλλὰ πουθενὰ τὸ τσεκούρι. Ρίχνει μιὰ ματιὰ πρὸς τὰ πάνω καὶ βλέπει τὸ τσεκούρι νὰ εἶναι κρεμασμένο ἀπὸ ἓνα πολὺ ψηλὸ κλωνάρι. Ἀμέσως θυμῆθηκε τὰ παρακάλια τοῦ γέροντα μοναχοῦ. Κατάλαβε ὅτι κάτι τὸ θαυμαστὸ εἶχε γίνε. Μετανοιωμένος ἔφυγε ἀπὸ τὸ μοναστήρι καὶ ἀποφάσισε νὰ μὴ ξαναπειράξει στὴ ζωὴ του τὸ βακούφικο.

ε'. Τὸ καλοκαίρι τοῦ 1977 μεγάλη πυρκαγιά ξέσπασε στὴ Μουργκαίνα ἀπὸ τὸ θεσπρωτικὸ μέρος, ἢ ὁποία κατέβαινε πρὸς τὸ μοναστήρι μὲ πολὺ γρήγορο ρυθμὸ. Τὴν εὐνοοῦσε καὶ ὁ ἄνεμος. Δυνάμεις στρατοῦ καὶ ἄλλων σωμάτων μάταια προσπαθοῦσαν νὰ τὴν σταματήσουν. Οἱ φλόγες πλησίαζαν πρὸς τὸ μοναστήρι. "Ὅλοι τὸ εἶχανε ξεγράψει. Καὶ ὁμως! Ἐνῶ ἡ πυρκαγιά ἔφτασε λίγα μέτρα ἀπὸ τὸ μοναστήρι ἕνας σφοδρὸς ἄνεμος ἀντίθετος γύρισε πρὸς τὰ πάνω τὶς φλόγες καὶ ἔτσι σώθηκε ἡ Παναγία. "Ὅλοι ἔμειναν κατάπληκτοι ἀπὸ τὸ θέαμα. Παραδέχτηκαν τὴ θαυματουργὴ δύναμη τῆς Παναγίας τοῦ Μακραλέξη¹⁸.

8. ΤΟ ΧΘΕΣ ΚΑΙ ΤΟ ΣΗΜΕΡΑ

Ἡ μονὴ Μακραλέξη εἶναι τὸ ἱερὸ προσκύνημα τῆς περιοχῆς. Παλιότερα στὴν πανηγύρι, 15 Αὐγούστου, συνέρρεαν ἀπ' ὅλα τὰ γειτονικά χωριά εὐλαβεῖς προσκυνητές. Μάλιστα εἶχανε ξεχωρισμένα καὶ τὰ κελλιά. Τὸ κάθε χωριὸ πήγαινε στὰ δικά του. Ἐρχονταν ἀπὸ τὴ Λίστα, τὸ Κουρεμάδι, τὴ Λάβδανη, τὴν Κοσοβίτσα, τὴν Καστάνιανη κ.ἄ. Καὶ σήμερα οἱ δύο κοινότητες Κάτω Λάβδανης καὶ Ἀγίας Μαρίνας διοργανώνουν τὴν πανηγύρι, πού ὁμως χρόνο μὲ τὸ χρόνο ἀτονεῖ. Τὸ μοναστήρι σήμερα λειτουργεῖται μόνο στὴν πανηγύρι!¹⁹.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Ὅπως γιὰ τὰ περισσότερα μοναστήρια μας δὲν ἔχουμε βιβλιογραφία, ἔτσι καὶ γιὰ τὴν Παναγία τοῦ Μακραλέξη δὲν ὑπάρχει ἔστω καὶ ἕνα συστηματικὸ κείμενο. Ἐλάχιστες σκόρπιες πληροφορίες συναντοῦμε στὰ παρακάτω βιβλία:

α'. Φ. Γ. Οἰκονόμου, Ἡ ἐν Ἡλείῳ Ἐκκλησία Δρυινοπούλεως, Πρωγονιανῆς καὶ Κονίτισης, Ἀθήναι 1971, σελ. 47. Τὰ ἴδια ἐπαναλαμβάνονται καὶ στὸ νεώτερο ἔργο τοῦ συγγραφέα πού φέρει τὸν τίτλο «Ἡ ἐν Ἡλείῳ Ἐκκλησία», Ἀθήναι 1982, σελ. 170.

β'. Σπύρου Στούπη, Πρωγονισιὰ καὶ Βησσαυώτικα, στὸν πρῶτο τόμο στὶς σελίδες 56 καὶ 178 καὶ στὸ δεύτερο τόμο στὴ σελ. 78.

γ'. Βασίλη Ε. Τσιάτη, Τῆς Παναγίας τοῦ Μακραλέξη, Πειραιᾶς 1979, σελ. 5—23. Πρόκειται γιὰ λογοτεχνικὸ βιβλίο πού περιέχει διηγήματα καὶ χρονικά. Περιγράφει ἰδιαίτερα τὸ πανηγύρι πού γινότανε πρὸ 50 περίπου ἐτῶν ἔξω ἀπὸ τὸν αὐλόγυρο τοῦ μοναστηριοῦ. Παρέχει χρήσιμες πληροφορίες καὶ νοσταλγικὲς ἀναμνήσεις. Ὁ σ. κατάγεται ἀπὸ τὴν Κάτω Λάβδανη.

δ'. Διονυσίου Τάτση, προσφ., Ἡ Ἱερὰ Μονὴ Μακραλέξη, ἐκκλησιαστικὸ Μνημεῖο τῆς ἀκριτικῆς ἐπαρχίας Πρωγονίου, ἀρθρο στὸ «Ἡπειρωτικὸ Μέλλον» τῆς 26 Σεπτεμβρίου 1978.

Ἐπίσης στὴν Ἡπειρωτικὴ Ἐστία τοῦ 1952 καὶ στὴ σελ. 680—681 ὁ Γ. Α. Οἰκονόμου κάνει βραχυπρόλογο λόγο γιὰ τὸ μοναστήρι.

Ἐτσι μὲ τὰ εὐλάχιστα ἱστορικὰ στοιχεῖα καὶ τὴν προφορικὴ παράδοση τοῦ τόπου ἀποτολμήσαμε νὰ γράψουμε τὴν ἱστορία τῆς μονῆς Μακραλέξη. Ἡ προσπάθεια ἀντιμετώπισε πολλές δυσκολίες, ὅσες ἀντιμετωπίζει ὁ οἰκοδόμος ὅταν δὲν ἔχει τίς ἀναγκαῖες πέτρες καὶ τὸ ἀναγκαῖο νερὸ γιὰ νὰ χτίσει, ἢ τὰ ἐπαρκῆ ξύλα καὶ κεραμίδια γιὰ νὰ ἀποτελειώσῃ τὴν στέγη. Γι' αὐτὸ τὸ κείμενο πού προηγήθηκε εἶναι συμβολὴ στὴν ἱστορία τῆς Μονῆς Μακραλέξη.

18. Τὸ θαῦμα τὸ ἀναφέρει καὶ ὁ Βασίλης Τσιάτης στὸ σχετικὸ του βιβλίο, σελ. 11.

19. Στὸ φύλλο τοῦ Δεκ. 1978 τῆς ἐφημερίδας «Παλμὸς τῆς Ἀετόπετρας» ὁ Φάνης Μούλιος σημειώνει τὸ παράπονό του γιὰ τὴν χρησιμοποίησή της ἀσβέστης στὸ μοναστήρι καὶ «στὰ πεταχτά» σημειώνει μερικὲς γνωστὲς πληροφορίες. Μ' ἀφορμὴ αὐτὸ τὸ κείμενο ὁ Παν. Ἰ. Μάνος μὲ ἐπιστολὴ του στὴν ἴδια ἐφημερίδα (Μάιος 1979) πρότεινε νὰ σταθεῖ τὸ πρῶτο μὴ τριμελὲς ἐπιτροπὴ γιὰ τὴ σωτηρία καὶ ξαναζωντανεμα — γιὰ τὸ ὄχι τοῦ μοναστηριοῦ τοῦ Μακραλέξη». Στὸν κ. Μάνο ἀπαντήσαμε μὲ ἐπιστολὴ πού δημοσιεύτηκε στὸ φύλλο τοῦ Ἰουνίου - Ἰουλίου 1979 προτείνοντας μερικὲς ἐλείψουσες ἐργασίες πού πρέπει νὰ γίνουν προκειμένου νὰ διατηρηθεῖ ὁ ναός. Πρέπει κάποτε καὶ νὰ γίνει, τουλάχιστον νὰ σταθεῖ ὀρθὸς ὁ ναός. Γιατὶ φοβοῦμαι ὅτι σὲ λίγα χρόνια θὰ γίνει καὶ αὐτὸς βουβὸς σφῆρος λίθων, ξύλων καὶ εἰκόνων ἁγίων προσώπων.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας